

Η εποπτική σχέση κατά την επίβλεψη ερευνητικών σχεδίων: η συμβολή της θεωρίας του δεσμού

Πανωραία Ανδριοπούλου

Αναπλ. Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας

Τμήμα Ψυχολογίας

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

pandriopoulou@uoi.gr

Η σημερινή παρουσίαση

- Η σημασία της εποπτικής σχέσης
- Η παιδαγωγική της επίβλεψης – **Παιδαγωγικά μοντέλα εποπτείας**
- Η **Διαπροσωπική Φύση της Εποπτικής Σχέσης** – Δεδομένα από την Ηγεσία & την Κλινική Εποπτεία
- **Ερευνητική Εποπτεία**

Γιατί είναι σημαντικό να μελετάμε την εποπτική σχέση;

- Ποσοστά ολοκλήρωσης των σπουδών (50-83%)
- Χρηματοδότηση (βασίζεται πια στην ολοκλήρωση και όχι στην εγγραφή)
- Ικανοποίηση των φοιτητών
- Εξέλιξη στη βαθμίδα του καθηγητή

Παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχία και έγκαιρη ολοκλήρωση

- παράγοντες που αφορούν το ίδρυμα/πανεπιστήμιο
- οικονομική και συναισθηματική υποστήριξη
- συγκυριακοί παράγοντες και ενδογενή χαρακτηριστικά των φοιτητών

Σχέση επίβλεψης

- "ο σημαντικότερος δίαυλος πνευματικής κληρονομιάς μεταξύ μιας γενιάς και της επόμενης" (FAUSA, 1979)
- Αν και η σχέση επόπτη- εποπτευόμενου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η κύρια πηγή μάθησης, είναι αναμφίβολα το **μέσο** μέσω του οποίου καθίσταται δυνατή η αποτελεσματική εποπτεία και συντελείται η μάθηση (Roach, Christensen, and Rieger 2019).

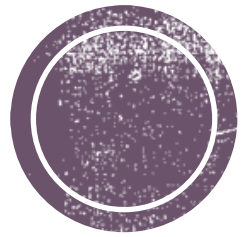

Η παιδαγωγική της επίβλεψης (supervisory pedagogy)

- Την τελευταία εικοσαετία η επίβλεψη των εργασιών προσεγγίζεται ως μια **εξειδικευμένη μορφή "διδασκαλίας"** με τους δικούς της θεσμικούς ρόλους και αρμοδιότητες (Firth & Martens, 2008) και ως ένας **ξεχωριστός τύπος παιδαγωγικής** (Boud & Lee, 2005; Guerin et al., 2015), όπου οι επιβλέποντες καθηγητές διαχειρίζονται διάφορες ευθύνες και καθήκοντα και εκπληρώνουν διάφορους ρόλους που κυμαίνονται από τη **διαχείριση του ερευνητικού προγράμματος/εργασίας** και τη **διδασκαλία ερευνητικών δεξιοτήτων** έως τη **συναισθηματική υποστήριξη των φοιτητών** στην αντιμετώπιση συναισθημάτων ματαίωσης και απογοήτευσης
- Εξαιτίας του ιδιαίτερου χαρακτήρα της και των απαιτήσεων που έχει σε **παιδαγωγικές** αλλά και **διαπροσωπικές δεξιότητες** η εποπτική διαφέρει από άλλες μορφές εκπαιδευτικής-διδασκτικής σχέσης στην ανώτατη εκπαίδευση (Grant, 2003)

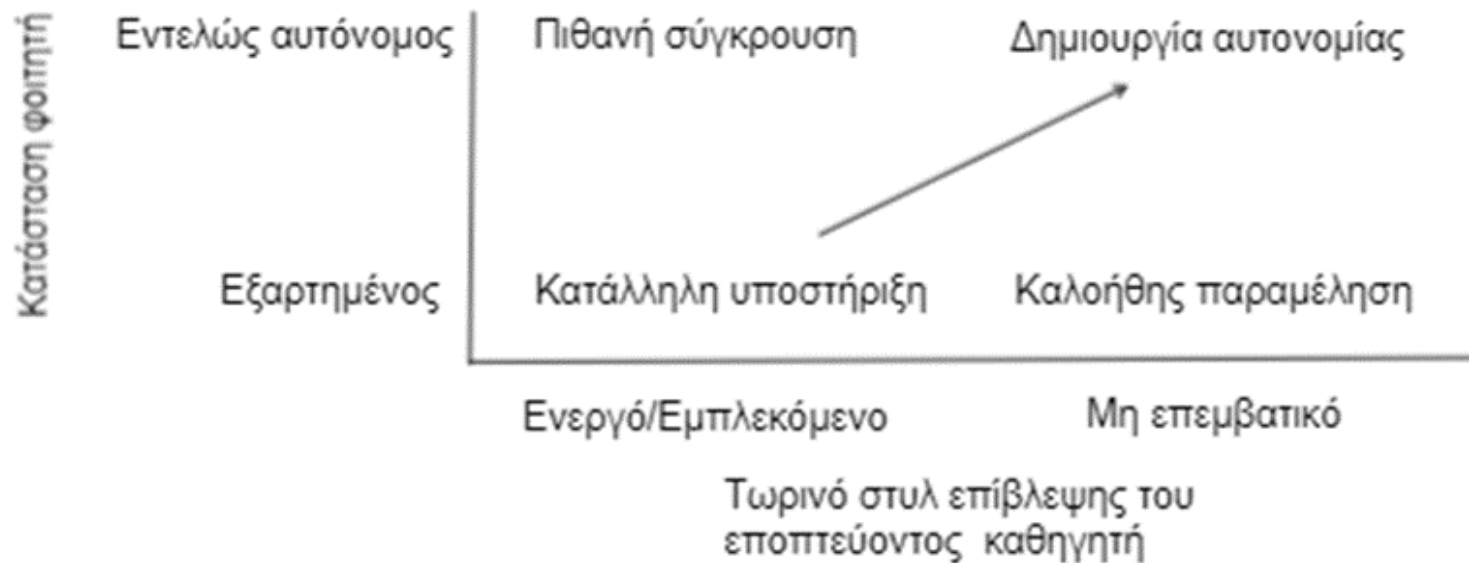
Μοντέλα παιδαγωγικής της εποπτείας

Μοντέλα παιδαγωγικής της εποπτείας

(για μια σύντομη ανασκόπηση δες Andriopoulou & Prowse, 2020)

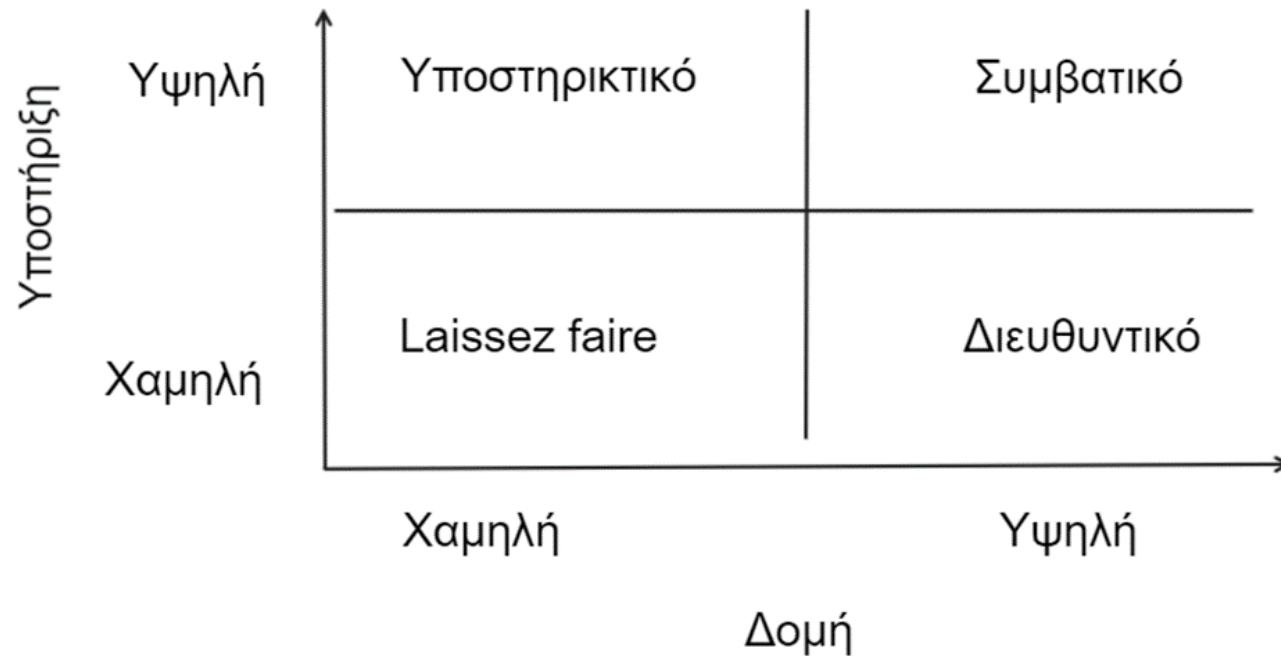
1. Το δισδιάστατο μοντέλο "Συμφωνίας Επιβλέποντος/Φοιτητή" του Gurr (2001)

Μοντέλα παιδαγωγικής της εποπτείας

(για μια σύντομη ανασκόπηση δες Andriopoulou & Prowse, 2020)

2. Το δισδιάστατο (υποστήριξης και δομής) εννοιολογικό μοντέλο εποπτικής σχέσης του Gatfield (2005)

Μοντέλα παιδαγωγικής της εποπτείας

(για μια σύντομη ανασκόπηση δεξ Andriopoulou & Prowse, 2020)

3. Το θεωρητικό πλαίσιο για τις έννοιες της εποπτικής σχέσης της Ann Lee (2008)

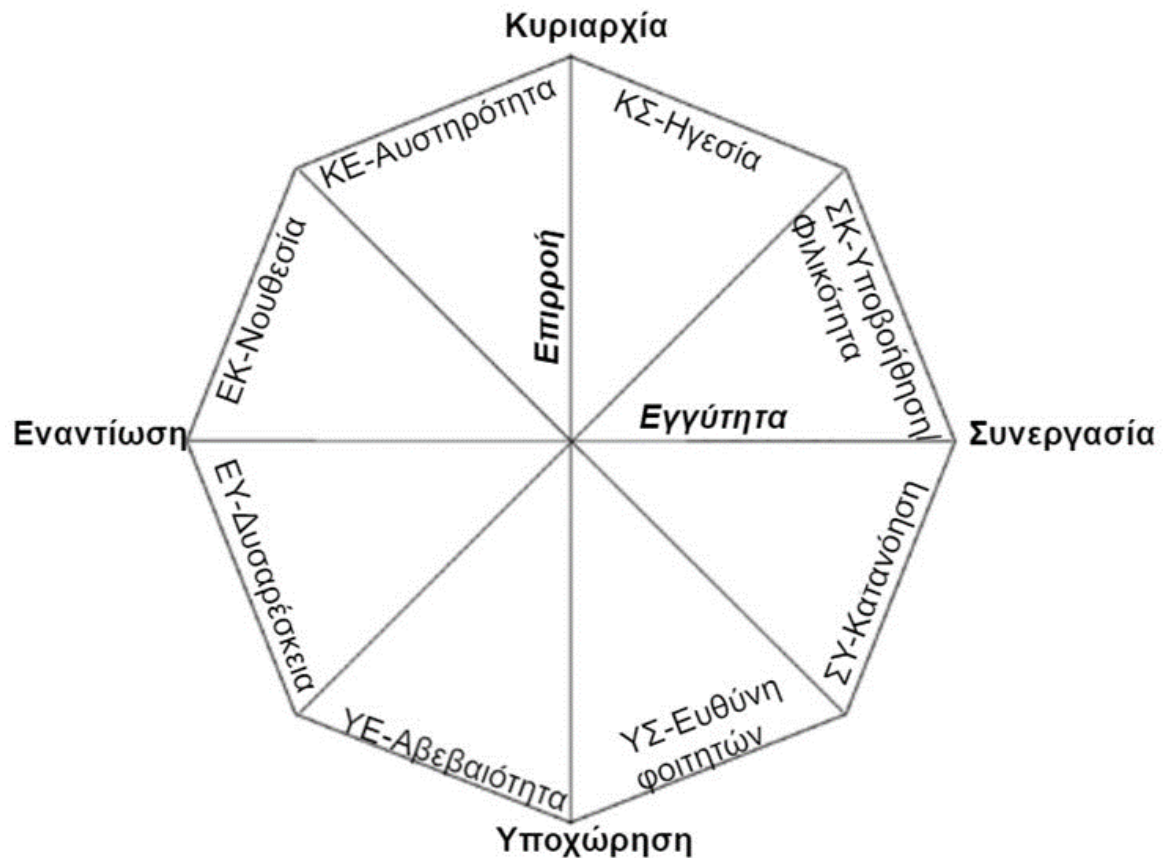
	Λειτουργική προσέγγιση	Εγκλιματισμός	Κριτική σκέψη	Χειραφέτηση	Ανάπτυξη ποιοτικής σχέσης
Δραστηριότητα του επιβλέποντα	<ul style="list-style-type: none">• Ορθολογική πρόοδος/ εξέλιξη μέσω καθηκόντων• Παροχή συμβουλών• Τεχνική καθοδήγηση	<ul style="list-style-type: none">• Προστατευτική/Κηδεμονική• Συστάσεις σε ειδικούς επιστήμονες με υψηλού επιπέδου εργασίες	<ul style="list-style-type: none">• Αξιολόγηση• Πρόκληση• Σχέση που βασίζεται στην διερεύνηση	<ul style="list-style-type: none">• Καθοδήγηση• Εποικοδομητική καθοδήγηση	<ul style="list-style-type: none">• Εποπτεία με βάση την εμπειρία• Ανάπτυξη σχέσης με ομολόγους (ατομικά ή ομαδικά)
Γνώσεις και δεξιότητες του επιβλέποντα	<ul style="list-style-type: none">• Καθοδήγηση• Ηγεσία• Διαπραγμάτευση• Διαχείριση της εργασίας	<ul style="list-style-type: none">• Διάγνωση των ελλειμμάτων/αδυναμιών• Καθοδήγηση	<ul style="list-style-type: none">• Επιχειρήματα• Ανάλυση• Σύνθεση	<ul style="list-style-type: none">• Διευκόλυνση,• Αναστοχασμός	<ul style="list-style-type: none">• Διαχείριση συγκρούσεων• Συναισθηματική νοημοσύνη
Πιθανή αντίδραση του φοιτητή	<ul style="list-style-type: none">• Υπακοή• Παροχή πληροφόρησης	<ul style="list-style-type: none">• Μοντελοποίηση ρόλων• Μαθητεία	<ul style="list-style-type: none">• Συνεχής διερεύνηση• Σύνθεση• Μάχη ή φυγή	<ul style="list-style-type: none">• Προσωπική ανάπτυξη• Αναπλαισίωση	<ul style="list-style-type: none">• Ένα καλό μέλος της ομάδας• Συναισθηματική νοημοσύνη

Μοντέλα παιδαγωγικής της εποπτείας

(για μια σύντομη ανασκόπηση δες Andriopoulou & Prowse, 2020)

4. Το μοντέλο διαπροσωπικής συμπεριφοράς του επιβλέποντος του Mainhard (2009)

Κοινά μειονεκτήματα των παραπάνω μοντέλων

- χρήσιμα εννοιολογικά πλαίσια, αλλά έχουν λάβει **ελάχιστη εμπειρική υποστήριξη** όσον αφορά τη συνάφεια, την αποτελεσματικότητα και την εφαρμοσιμότητά τους (McCallin and Nayar 2012)
- έχουν ως επίκεντρο τον επιβλέποντα παρά το γεγονός ότι λαμβάνουν υπόψιν και τη διάσταση του φοιτητή (Orellana Hernández et al., 2016).
- αποτυγχάνουν να αναγνωρίσουν τη διαπροσωπική πτυχή της εποπτικής σχέσης
- Οι εποπτευόμενοι που δεν έχουν αναπτύξει μια ισχυρή συμμαχία εργασίας (working alliance) με τους επόπτες τους μπορεί να δυσκολεύονται να συζητήσουν ανοιχτά τις εντάσεις ή τις διαφωνίες στην εποπτική σχέση (Nelson et al. 2008)

Ωστόσο....

- ... η Grant (1999) έχει αναγνωρίσει τη σημασία των νοητικών αναπαραστάσεων των παρελθοντικών σχέσεων, οι οποίες ενδέχεται να ενεργοποιούνται κατά τη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων επόπτη-εποπτευόμενου:
- Μπορεί να θυμίζουν ο ένας στον άλλον **προηγούμενους σημαντικούς άλλους** (και έτσι κατά κάποιο τρόπο υπάρχουν και άλλοι παρόντες στη συνάντηση εποπτείας), ή ακόμη και τους εαυτούς τους. Μπορεί να αισθάνονται έντονα συναισθήματα - ευγνωμοσύνης, δυσαρέσκειας, απογοήτευσης, αγάπης - εξαιτίας αυτών των υπενθυμίσεων (Grant 1999, 9)

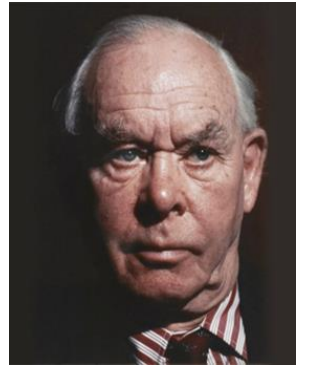

Η διαπροσωπική φύση της εποπτικής σχέσης

Η Διαπροσωπική Φύση της Εποπτικής Σχέσης: Η Θεωρία του Δεσμού

- Οι άνθρωποι γεννιούνται με ένα έμφυτο **ψυχοβιολογικό σύστημα** (το σύστημα συμπεριφορών δεσμού) που τους παρακινεί να αναζητούν **εγγύτητα** προς άτομα που θα τους παρέχουν προστασία (μορφές δεσμού) σε περιόδους ανάγκης.

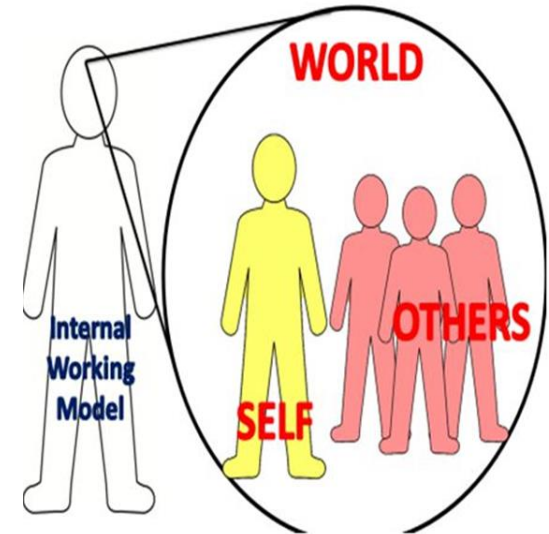
Οι μορφές δεσμού επιτελούν δύο λειτουργίες:

- Παρέχουν ένα "**ασφαλές καταφύγιο**" σε περιόδους ανάγκης
- Παρέχουν μια "**ασφαλή βάση**" από την οποία το παιδί εξερευνά τον κόσμο

Ενεργά Μοντέλα Δεσμού (ΕΜΔ)

- Κάθε άτομο δημιουργεί ενεργά μοντέλα δεσμού για τον κόσμο και τον εαυτό του μέσα σ' αυτόν, με τη βοήθεια των οποίων αντιλαμβάνεται τα γεγονότα, προβλέπει το μέλλον και καταστρώνει τα σχέδιά του. Στα ενεργά μοντέλα του κόσμου που ο καθένας χτίζει ένα βασικό χαρακτηριστικό είναι η αντίληψή του για το ποιες είναι οι μορφές δεσμού, πού μπορούν να βρεθούν και πώς αναμένεται να ανταποκριθούν. Ομοίως, στο ενεργό μοντέλο του εαυτού που κατασκευάζει ο καθένας, ένα βασικό χαρακτηριστικό είναι η αντίληψή του το πόσο αποδεκτός ή μη αποδεκτός είναι ο ίδιος στο μάτια των μορφών δεσμού. (Bowlby, 1973, σ. 203)

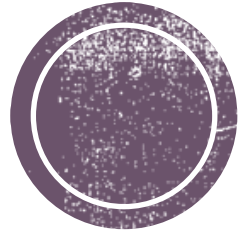
Σήμερα αντιλαμβανόμαστε τα μοτίβα δεσμού ως περιοχές σε έναν δισδιάστατο χώρο

Οι ανασφάλειες στο δεσμό γίνονται αντιληπτές με βάση δύο διαστάσεις:

Η πρώτη, το **άγχος (ή εμμονή)**, αφορά το βαθμό στον οποίο ένα άτομο ανησυχεί ότι ο σύντροφος (μορφή δεσμού) δεν θα είναι διαθέσιμος σε στιγμές ανάγκης

Η δεύτερη, η **αποφυγή**, αφορά το βαθμό στον οποίο ένα άτομο δυσπιστεί ως προς τη συμπάθεια και την καλή θέληση των άλλων και προσπαθεί να διατηρήσει την ανεξαρτησία και την ασφαλή απόσταση ("καταναγκαστική αυτοδυναμία")

Δεδομένα από τα πεδία της Υγείας & της Κλινικής Έποπτείας

Θεωρία Δεσμού & Εποπτεία

- οι επόπτες μοιράζονται **παρόμοια χαρακτηριστικά με τις μορφές δεσμού**, δηλαδή είναι ισχυρότεροι και σοφότεροι σημαντικοί άλλοι που είναι διαθέσιμοι και υποστηρικτικοί σε περιόδους ανάγκης (Pistole και Edward 1995)
- Πιο πρόσφατα οι μελετητές έχουν προτείνει ότι πρέπει να είμαστε προσεκτικοί και συντηρητικοί όταν θεωρούμε ότι την εποπτική σχέση ως "πλήρη δεσμό", καθώς παρόλο που η σχέση αυτή έχει τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε δεσμό με την πάροδο του χρόνου, αυτό **δεν σημαίνει απαραίτητα ότι όλες οι εποπτικές σχέσεις φέρουν τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες ενός δεσμού** (Watkins and Riggs 2012)

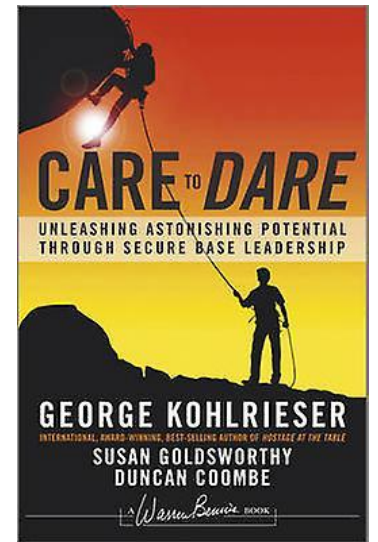
Θεωρία Δεσμού & οργανισμοί

- Στοιχεία από τον τομέα της διοίκησης και ηγεσίας έχουν αποκαλύψει ότι ο **ανασφαλής δεσμός των διευθυντών** προβλέπει την **επαγγελματική εξουθένωση** των εργαζομένων, τη **δυσaréσκεια** από την εργασία (Ronen & Mikulincer, 2012), την **κακή κοινωνικοσυναισθηματική λειτουργία** και την **κακή ψυχική υγεία** (Davidovitz et al., 2007)

Θεωρία Δεσμού & οργανισμοί

- Οι ηγέτες που έχουν θεωρηθεί ως μορφές δεσμού που παρέχουν μια **ασφαλή βάση** για τους οπαδούς ή τους υπαλλήλους τους και πρόσφατες μελέτες έχουν αποκαλύψει ότι οι ηγέτες οι οποίοι παρέχουν μια ασφαλή βάση στήριξης διευκολύνουν την **αυτοαποτελεσματικότητα του ρόλου** και την **αυτόνομη παρακίνηση**, με την επίδραση να είναι ισχυρότερη για τους εργαζόμενους με υψηλή βαθμολογία στη διάσταση **άγχους/εμμονής** (Wu & Parker, 2017), καθώς είναι αυτοί που έχει διαπιστωθεί ότι διατηρούν σταθερά **αρνητικές αυτοαξιολογήσεις** και ως εκ τούτου εξαρτώνται περισσότερο από την **έγκριση των άλλων** (Srivastava & Beer, 2005)

Θεωρία Δεσμού & Οργανισμοί

- οι ηγέτες με **αποφευκτικό** στυλ δεσμού γίνονται αντιληπτοί από τους οπαδούς τους ως **μη διαθέσιμοι και επικριτικοί**, γεγονός που με τη σειρά του σχετίζεται με **χειρότερη λειτουργία και ψυχική υγεία των οπαδών** (Davidovitz et al. 2007), ενώ οι υψηλές βαθμολογίες στο **άγχος/εμμονή** των ηγετών έχει βρεθεί ότι προβλέπουν υψηλότερα επίπεδα **αρνητικής επίδρασης στους ακολούθους και χαμηλότερη εργασιακή ικανοποίηση** (Kafetsios, κ.ά., 2014)
- Επιπλέον, οι ανασφαλείς ηγέτες φαίνεται να έχουν χαμηλή εμπιστοσύνη στην ικανότητά τους να διαμορφώνουν και να διατηρούν επιτυχημένες σχέσεις, γεγονός που με τη σειρά του συνδέεται με **καταχρηστική εποπτεία** (Robertson, κ.,ά., 2018)
- Αντίθετα, ο **ασφαλής δεσμός** στους ηγέτες έχει βρεθεί ότι προβλέπει τη **χαρισματική και μετασχηματιστική ηγεσία** (Popper, κ.ά., 2000. Mayselless & Popper 2019) και **υψηλά επίπεδα ευημερίας για τους οπαδούς** (Davidovitz et al. 2007. Maysellessand Popper 2019).

Θεωρία Δεσμού & Κλινική εποπτεία

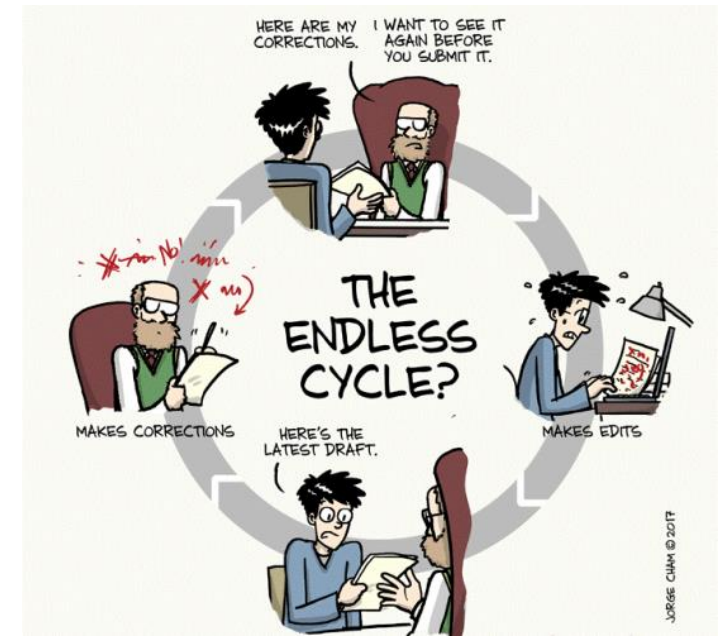
- Αρκετές μελέτες (Bennett et al. 2008. Renfro-Michel & Sheperis 2009) έχουν δείξει ότι οι εποπτευόμενοι με ανασφαλές στυλ δεσμού **αξιολογούν την εποπτική εργασιακή συμμαχία πιο αρνητικά** σε σύγκριση με τους ασφαλείς συναδέλφους τους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο δεσμός που αφορά την **εποπτεία συγκεκριμένα** αποτελεί **ισχυρότερο προγνωστικό παράγοντα της αντιλαμβανόμενης ποιότητας της εργασιακής συμμαχίας** (Bennett et al. 2008. Wrape et al. 2017)

Θεωρία Δεσμού & Κλινική εποπτεία

- Πιο πρόσφατα, η οργάνωση δεσμού των εποπτευόμενων έχει εξεταστεί σε σχέση με το πόσο δεκτικοί είναι στη **διορθωτική ανατροφοδότηση** και με τα επίπεδα των **γνωστικών στρεβλώσεων τους** (Rogers et al. 2019).
- Τα ευρήματα των Rogers και συνεργατών αποκάλυψαν ότι τόσο τα υψηλά επίπεδα **άγχους/εμμονής** και όσο και της **αποφυγής** συσχετίζονταν σημαντικά με μια σειρά από **γνωστικές στρεβλώσεις**. Επιπλέον, οι αγχώδεις εποπτευόμενοι **δυσκολεύονταν να δεχτούν διορθωτική ανατροφοδότηση**, εύρημα που συνάδει με τη θεωρία του δεσμού, η οποία υποστηρίζει ότι τα άτομα άγχους/εμμονής διατηρούν **αρνητικά ΕΜΔ** του εαυτού τους και έχουν φόβους **απόρριψης**
- Ως εκ τούτου, είναι πιθανό ότι η «**απειλητική**» **διορθωτική ανατροφοδότηση** των εποπτών ενεργοποιεί το σύστημα δεσμού μαζί με τις αρνητικές νοητικές αναπαραστάσεις και τα συναισθήματα καθιστώντας το δύσκολο για τα άτομα αυτά να **αποδεχθούν ή να αξιοποιήσουν την ανατροφοδότηση**

Ερευνητική Εποπτεία

Θεωρία Δεσμού & Ερευνητική Εποπτεία

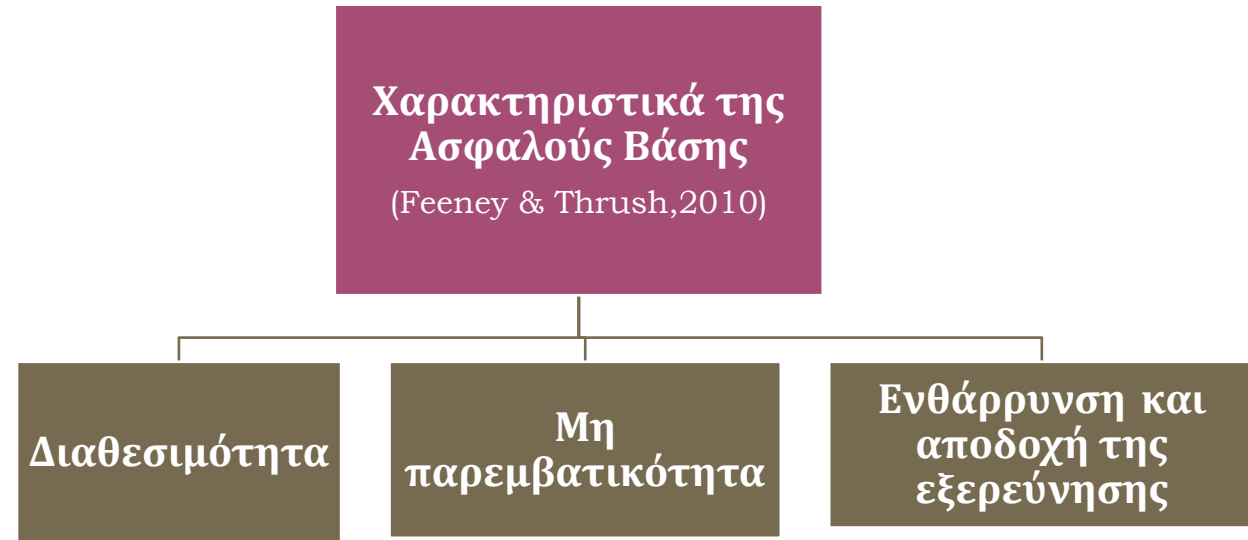
- Οι **επόπτες** στα επαγγελματικά ή ερευνητικά διδακτορικά με δεσμό **άγχους/εμμονής** έχει διαπιστωθεί ότι αξιολογούν τους φοιτητές τους ως **λιγότερο επαγγελματικά ανεπτυγμένους** σε σύγκριση με τις αξιολογήσεις των εποπτών με διαφορετικό στυλ δεσμού (Foster et al., 2006)
- Οι συγγραφείς εξήγησαν αυτό το εύρημα υπό το πρίσμα των στοιχείων που δείχνουν ότι τα άτομα με δεσμό εμμονής έχουν μια αρνητική άποψη για τον εαυτό τους (Bartholomew & Horowitz, 1991), η οποία τα οδηγεί στο να **μειώνουν τις ικανότητες των εποπτευόμενων** τους σε μια προσπάθεια να ενισχύσουν τη δική τους αυτοεκτίμηση

Εποπτεία διδακτορικών διατριβών

(Andriopoulou & Prowse, 2022)

- 111 συμμετέχοντες
- **Εποπτεία ασφαλούς βάσης**
- Δεσμός ενηλίκων
- Ερευνητική αυτεπάρκεια
- Περιέργεια & εξερεύνηση
- Ικανοποίηση από την εποπτεία

Ευρήματα

Results of Regression Analyses ($n = 111$, $B = 2000$ Bootstap samples)

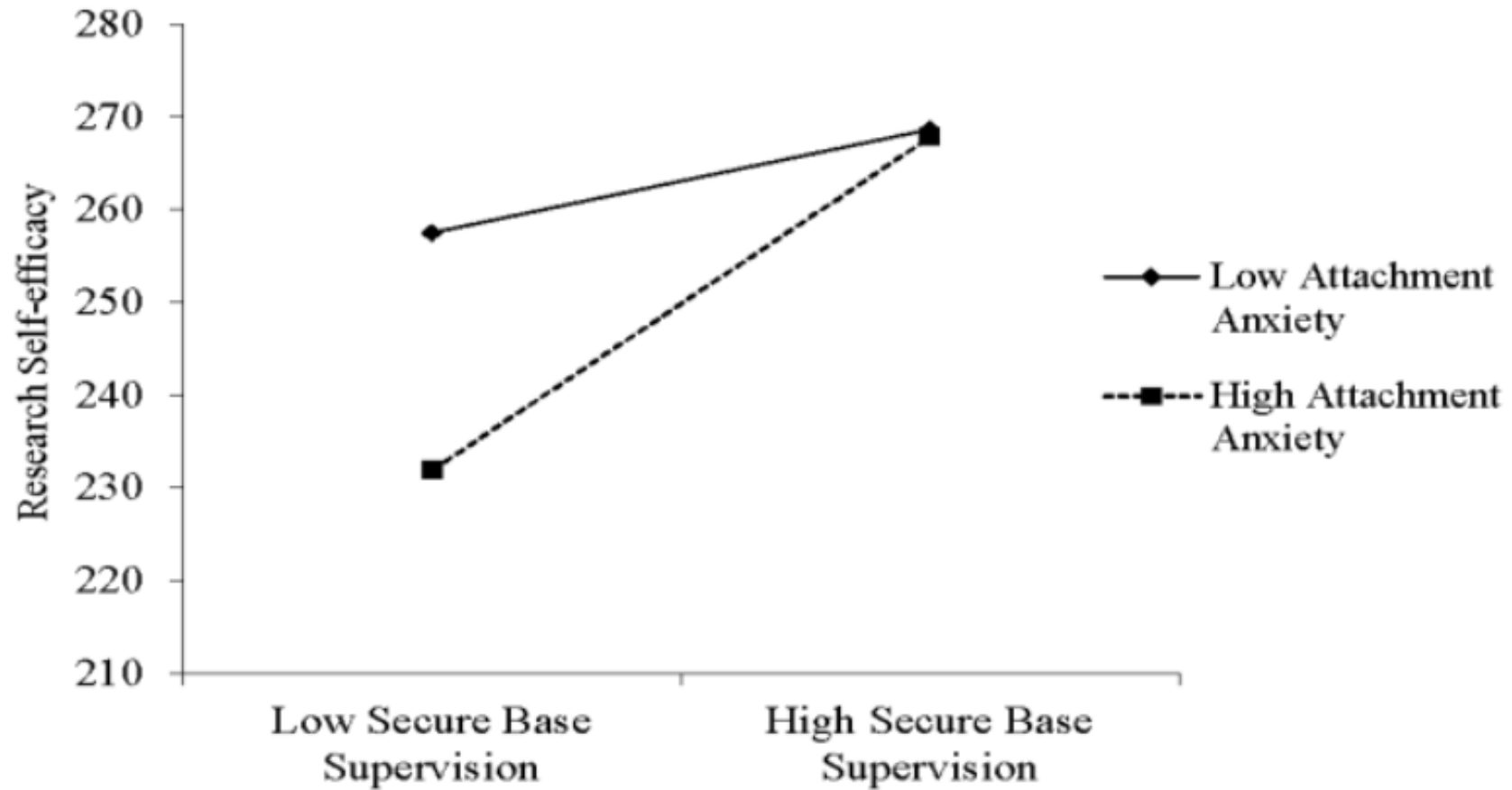
	Research Self-efficacy <i>B/S.E.</i>		General Curiosity <i>B/S.E.</i>		Supervision Satisfaction <i>B/S.E.</i>	
	Step 3	Step 4	Step 3	Step 4	Step 3	Step 4
Intercept	251.64/16.88	256.08/17.45	30.53/2.19	30.45/2.21	95.68/5.14	96.62/5.34
Age	-1.22/.49*	-1.35/.512*	-.02/.065	-.02/.06	-.05/.15	-.08/.16
Supervision length	.41/.16**	.46/.19*	.004/.02	.003/.02	.01/.04	.02/.04
Full-time/part-time	-16.99/11.81	-15.84/11.66	.04/1.46	.02/1.46	-2.04/3.75	-1.80/3.85
Secure-base Supervision (SBS)	12.88/5.08*	11.76/4.81*	.26/.44	.28/.45	12.53/1.28* *	12.29/1.24**
Attachment Anxiety	-6.74/3.74	-6.57/3.46	.33/.34	.33/.34	-.50/.96	-.46/.95
SBS x Attachment Anxiety		6.21/4.48		-.112/.35		1.30/.99

* $p < .05$

** $p < .01$

Ευρήματα

Ενδεικτικές Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Andriopoulou, P., & Prowse, A. (2020). Towards an effective supervisory relationship in research degree supervision: insights from attachment theory. *Teaching in Higher Education: Critical Perspectives*, 648-661. doi: 10.1080/13562517.2020.1731449
- Andriopoulou, P., & Prowse, A. (2022). The role of secure-base supervision and dispositional attachment in predicting supervisees' research self-efficacy, curiosity, and satisfaction. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*, 7(2), 5-34.
- Bastalich, W. (2017). Content and context in knowledge production: a critical review of doctoral supervision literature. *Studies in Higher Education*, 42(7), 1145-1157. doi: 10.1080/03075079.2015.1079702
- Davidovitz, R., Mikulincer, M., Shaver, P.R. Izsak, R., & Popper, M. (2007). Leaders as attachment figures: Leaders' attachment orientations predict leadership-related mental representations and followers' performance and mental health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(4), 632-650. doi: 10.1037/0022-3514.93.4.632
- FAUSA (Federation of Australian University Staff Associations) (1979). *Report on Research in Universities*. FAUSA.
- Gatfield, T. (2005). An Investigation into PhD Supervisory Management Styles: Development of a dynamic conceptual model and its managerial implications. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 27(3), 311–325. doi: 10.1080/13600800500283585
- Gurr, G. M. (2001). Negotiating the 'Rackety Bridge'—A Dynamic Model for Aligning Supervisory Style with Research Student Development. *Higher Education Research & Development*, 20(1), 81–92. doi: 10.1080/07924360120043882
- Lee, A. (2008). How are doctoral students supervised? Concepts of doctoral research supervision. *Studies in Higher Education*, 33(3), 267–281. doi: 10.1080/03075070802049202
- Mainhard, T., Van Der Rijst, R., Van Tartwijk, J., & Wubbels, T. (2009). A model for the supervisor–doctoral student relationship. *Higher Education*, 58(3), 359–373. doi: 10.1007/s10734-009-9199-8
- Wu, C.-H., & Parker, S.K. (2017). The role of leader support in facilitating proactive work behavior: A perspective from attachment theory. *Journal of Management*, 43(4), 1025- 1049. doi: 10.1177/0149206314544745

